

FÓLK HAVA OV LÍTIÐ FORSTÁILSI

– Eg kenni tað sum, at fólk ikki hava forstáilsi fyri sjúkuni og hvussu hon ávirkar sjúklingarnar. Bara tað, at onkur biður meg mæta onkrastaðni eitt ávíst tíðspunkt sigur nokk. Ein parkinsonssjúklingur kann ikki fylgja klokkuni, sigur 60 ára gamli Tróndur Nolsøe, sum seinastu 15 árin hevur livað við Parkinsonsjúkuni.

BARBARA HOLM

Leygardagin er stórt tiltak í Dansifrøi í Havn við alskyns tónleiki og undirhaldi annars. Hvat er endamálið? Jú peningur skal savnast inn til Parkinsonsfelagið. Og tað er júst orsaka av hesum tiltakið, at Tróndur Nolsøe av Tvøroyri hevur valt at stilla seg fram, og greiða frá lívinum sum parkinsonssjúklingur. Men hendan fyrsta morgunin vit royna at fara ígjøgnum hansara upplivingar, mugu vit steðga. "Eg fái ikki reiðiliga tosað nú", sigur Tróndur Nolsøe í telefonini av Tvøroyri. Hatta siga helst mong okkara í ymskum samanhangum, men fyri Trónd er tað bókstavligt. Hann fær ikki tosað, og tað er orsaka av sjúkuni, sum hevur darvað hann seinastu mongu árin. Men dagin eftir eydnaðist, hóast Tróndur nakrar ferðir mátti leggja hornið frá sær eitt bil og samla sær megi til at tosa víðari. "Eg royni sum frægast, men sig bara til um tú ikki skilur meg ordiligt", leggur Tróndur fyri við at siga. Sjúkan, sum nú er ein fastur partur av lívinum, byrjaði fyri 15 árum síðani á Tvøroyri.

Tróndur hevur altíð verið ein virkin ítróttarmaður, og hann var tiltikin fótballsspælari hjá TB, og verður ivaleyst enn verður minstur fyri

sígar framúr eginleikar á vøllinum. Hann hevur eisini spælt hondbólt og svomið, og júst hansara tilknýti til ítróttin gjørdi, at hann varnaðist okkurt ikki var, sum tað skuldi.

Hann stóð sum málverji fyri TB um tað mundið hann varnaðist sjúkuna. Tá fóru allir bóltar innum á hansara vinstru síðu. Týðiligt var, at reaktiónsførleikarnir vinstrumegin vóru vánaligir.

– Eg minnst teir skeldaðu meg út, tí teir hildu eg tvætlaði bara, minnst Tróndur flennandi aftur á.

Men tað var ikki bara skemt. Um hetta mundið starvaðist Tróndur sum portør hjá Suðuroyar Sjúkrahúsi. Hann hevði kunnleika til ymskar sjúkur, og tað gekk ikki leingi áðrenn hann fekk varugan av, at okkurt var galið við sær.

– Eisini í svimjing vísti sjúkan seg. Eg kavaði, men eg kom ongantíð upp har eg ætlaði, tá ið eg kavaði. Eg fann útav, at styrkjan var niðurstett og timingin altíð skeiv, sigur Tróndur.

Eitt kvøldið Tróndur hugdi at sjónvarpi, tók hann hondina upp til økslina. Hann hevði bráðliga ilt í økslini og pínar bara versnaði. Eftir eina løtu flutti pínar seg til mjadnarnar, og hann avgjórði at søkja sær hjálp. Tróndur varð sendur í skannara og blóðroyndir vórðu tiknar, men einki úrslit var at sýggja. Tróndur fór til

neurolog á Landssjúkrahúsinum, og har var greitt frá, at orsøkin til allar hendingarnar var parkinsonssjúkan.

Tróndur varð sendur til Bispebjerg Sjúkrahús, har hann fekk serstaka viðgerð og fekk upplæring í heilivágnum og lívsstílinum annars, sum parkinsonssjúkan førir við sær.



Eg vildi ynskt samfelagið var eitt sindur øðrvísi. Fólk hava ikki tíð at liva í dag, tí tey eru sosial á internetinum og hava so nógv um oyruni."

Hart at viðurkenna

Hóast tey flestu okkara kenna nakað til parkinsonssjúkuna, so hava vit tó neyvan eitt veruligt innlit í hvussu sjúkan rakar. Og soleiðis var eisini hjá Tróndi Nolsøe. Hann var upprunaliga av tí fatan, at parkinsonssjúkan einans merkti rístandi hendur. Meira hann setti seg inni sjúkuna og hjáárinini av henni, truplari gjørdist tað at viðurkenna veruleikan.

– Eg helt tað bara vóru ristingar, men tað er so sera nógv annað eisini, sum er verri enn sjálvar ristingarnar, sigur Tróndur.

Parkinsonssjúkan kemst av, at tær vantar dopamin í heilanum. Og tað viðførir, at tú gerst móður av ongum.

– Tú skalt ikki stressa teg ov nógv, og skal leggja dent á at hava tað gott í gerandisdegnum. Annars gerst dagurin óúthaldiligur, sigur Tróndur.

Heilivágurin og kostvanarnir hava alstóran týðning fyri parkinsonssjúklingar. Tekur tú heilivágum skeivt tíðspunkt, ella etur tú skeivan mat, ja so merkist tað.

– Tá eg fekk sjúkuna spurdi eg læknan, um hann kundi siga mær hvussu sjúkan kundi utvikla seg seinni. Hann vildi ikki greiða mær frá tí, tí tað fór bara at ræða meg, segði hann, greiður Tróndur frá.

Og júst tað - ræðslan fyri tí ókenda – var úrslitið hjá Tróndi Nolsøe, tá ið

hann setti seg at lesa um sjúkuna, um hvussu hon møguliga fór at utvikla seg, og um hvussu heilivágurin ávirkaði kroppin.

Í dag eru tað 15 ár síðani, at Tróndur fekk staðfest sjúkuna, og harvið hevur hon utviklað seg nógv síðani.

– Í dag eru morgnarnir tað ringasta. Eg taki ikki heilivág um náttina, so tað tekur mær langa tíð at koma úr songini. Vøddarnir knýta seg tí teimum vanta ilt, so tað tekur mær langa tíð at koma upp, sigur Tróndur Nolsøe.

Dagurin byrjar tí við venjing fyri at fáa gongd aftur í kroppin. Men umráðandi er eisini at ansa sær, tí verður ov nógv gjørt burturúr, so merkist tað restina av degnum.

Náttin hjá Tróndi er mangan hørð, tí tað er ikki bara sum at siga tað at sovna. Hann fær tó heilivág frá læknanum sum skal hjálpa honum at sovna, men hesin heilivágur viðførir, at hann vaknar nakrar ferðir um náttina og skal á vesið.

Teldan er vandamikil

Fyri mong okkara er tøknilig útgerð av alskyns slag ein fastur partur av lívinum. Men fyri Trónd Nolsøe er internetið og teldan av tí ónda. Parkinsonssjúkan er ein neurologisk sjúka, og situr tú við telduna, ja so órógvur tað heilan enn meira.

– Teldan er eitt tað